

ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงเพราะสังคมเปลี่ยนไป

Values change because society changes

พระครูปริยัติกิตติธำรง*

บทคัดย่อ

ค่านิยม (Value) เป็นตัวกำหนดบทบาทและพฤติกรรมของการดำรงชีวิตอยู่ของคนในสังคม สังคมจะเจริญก้าวหน้า หรือเสื่อมถอยก็ขึ้นอยู่กับค่านิยมของคนในสังคมนั้นๆ การสร้างค่านิยมที่ถูกต้องและเหมาะสม จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง การปลูกฝังให้บุคคลรู้จักคุณค่าของความเป็นมนุษย์คือ การให้มีความรัก ความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่เอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน และรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ควรจะสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ผู้นำในการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับมนุษยธรรมในสังคมไทย ได้แก่ ผู้บริหารประเทศ ข้าราชการ ปัญญาชน นายทุน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำทางศาสนาต่างๆ คือที่มาของค่านิยมในสังคมไทยในปัจจุบัน

คำสำคัญ : ค่านิยม; การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

Abstract

Value is the determinant of role and behavior of people who live in the changing world, so we have to adjust ours to meet it. Value of society is the role and behavior of all in that community. Our society will be risen or fallen depends on its value, so we have to construct or create good value for our community and We need to

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

teach and train our people to behave and follow the good value of the time. The good value such as loving, sympathize, helping, sharing, and being responsible are very important to us in any society, especially in our nation, Thailand. Our leaders in any kind of administrative office.

Keywords : Value, Sociat Changing

บทนำ

ค่านิยมต่างๆ ในสังคมไทยปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก และมากเกินกว่าที่จะคิดเสียอีก สาเหตุที่สำคัญนั้น เนื่องมาจากการรับเอารูปแบบหรือแบบอย่างของวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมจีนเข้ามา จึงทำให้วัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมจีนแพร่เข้ามาอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีอิทธิพลต่อค่านิยมของสังคมไทยเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

ในทางสังคมวิทยานั้น คำว่าค่านิยม (Value) หมายถึง สิ่งที่บุคคลยึดถือและยอมรับกันเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง หรือหมายถึง มาตรฐานการตัดสินใจที่บุคคล ค่านิยม (Value) คือวิธีการจัดรูปแบบความประพฤติที่มีความหมายต่อบุคคล และเป็นแบบฉบับของความคิดที่ฝังแน่นอยู่ในใจ สำหรับยึดถือในการปฏิบัติตนของคนในสังคม คือการมีหลักธรรมและศาสนาเป็นที่พึ่ง การช่วยเหลือผู้อื่น การได้รียกย่องในสังคม การมีความสุขในชีวิตครอบครัว ความภาคภูมิใจในตัวเอง การมีเพื่อนที่ดี และความสำเร็จในชีวิต เป็นต้น

ดังนั้น ด้วยเหตุนี้ ค่านิยมนั้น จึงเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ตามยุคตามสมัย ตามกระแสของสังคมหรืออาจจะมีค่านิยมใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่ค่านิยมเก่าก็ถูกลืม หรือกลืนไปตามกาลเวลาที่สังคมเปลี่ยนแปลง จึงทำให้สังคมในปัจจุบันเปลี่ยนไป

ความหมายของคำว่า “ค่านิยม” ค่านิยมของสังคม (Social Value) คือสิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนาจะได้อปรารถนาจะเป็น หรือกลับกลายมาเป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งที่บังคับต้องพูด ต้องทำ ต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนบูชายกย่องและมีความสุขจะได้เห็น ได้ฟัง และได้เป็นเจ้าของ เป็นต้น^๑

พื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคม คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือที่เรียกว่า การกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction) ซึ่งหมายถึง กระบวนการตอบสนอง

^๑ไพฑูรย์ เครือแก้ว, วัฒนธรรมเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๓),

ซึ่งกันและกันในการแสดงออกระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม โดยพฤติกรรมหรือการแสดง ออกของบุคคลหนึ่งจะเป็นผลต่อการแสดงพฤติกรรมสนองตอบของอีกบุคคลหนึ่ง ทั้งนี้และทั้งนั้น โดยผ่านกระบวนการสื่อความหมายที่ใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน เช่น โดยการใช้ภาษา กิริยาท่าทาง และสัญลักษณ์อื่นๆ เพื่อให้สามารถตีความพฤติกรรมในการแสดงออกของบุคคลได้ตรงกัน ทั้งนี้ไม่จำเป็นว่าบุคคลหรือกลุ่มจะมีการปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง บุคคลหรือกลุ่มอาจมีการปฏิสัมพันธ์กันโดยทางอ้อม โดยผ่านกระบวนการสื่อสารอื่นๆ

พื้นฐานแรกเริ่มในการศึกษากระบวนการสังคมนั้น ได้นำแนวความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยาของวิชาชีววิทยามาประกอบการวิเคราะห์สังคมมนุษย์ โดยเฉพาะคือ ทฤษฎีของ ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Darwin Charles)^๔ ซึ่งได้นำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์สังคม แนวความคิดซึ่งอธิบายสังคมมนุษย์โดยใช้ทฤษฎีของ ชาร์ลส์ ดาร์วิน มาเป็นพื้นฐาน เรียกว่า Social Darwinists โดยอธิบายว่า มนุษย์ก็เช่นเดียวกับสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายที่จะต้องมีการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของชีวิต ซึ่งแตกต่างจากสิ่งที่มีชีวิตอื่นๆ ที่การปรับตัวเกิดขึ้น ต้นไม้จะพยายามแผ่กิ่งก้านสาขาให้สูงใหญ่กว่าต้นอื่นๆ เพื่อให้ได้แสงสว่างจากดวงอาทิตย์ สัตว์ใหญ่ต้องพึ่งพิงสัตว์เล็กเป็นอาหารโดยใช้พลังงานเข้าสู่ แต่มนุษย์ต้องใช้แบบแผนการปฏิสัมพันธ์โดยมีพื้นฐานจากวัฒนธรรมในการอยู่รอดของชีวิต

สรุปได้ว่า ค่านิยมหมายถึง สิ่งที่คนยึดถือประจำใจที่ช่วยตัดสินใจในการเลือกที่จะกระทำ ซึ่งเป็นสิ่งที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม แต่เป็นสิ่งที่ปรารถนาของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นๆ

ความสำคัญของค่านิยม

ค่านิยม^๕ (Value) มีความเกี่ยวพันกันกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ค่านิยมบางอย่างได้สร้างแกนของวัฒนธรรม ลักษณะขั้นมูลฐานของวัฒนธรรม เกิดจากค่านิยม เช่น คนไทยปรารถนาหรือต้องการที่จะมีอิสระเสรี ซึ่งจัดเป็นค่านิยมของสังคมไทยที่มีมาแต่โบราณกาล คนไทยจึงมีชีวิตอยู่อย่างอิสระเสรีตามแบบฉบับของคนไทย อิสระเสรีจึงเป็นแกนของวัฒนธรรมไทย

ค่านิยมมีความสำคัญมาก และมีผลกระทบต่อความเจริญ ความเสื่อมเสียของสังคมและความมั่นคงของชาติ กล่าวคือ สังคมที่มีค่านิยมที่เหมาะสมและถูกต้อง เช่น ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี เป็นต้น ค่านิยมบางอย่างขึ้นอยู่กับลักษณะ และ

^๔Charles, Darwin, *The Problems of World Population*, (London : Cambridge University Press, 1958), p. 102.

^๕ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ, *สังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, ๒๕๒๒), หน้า ๓๙-๔๐.

สภาพแวดล้อมทางสังคม เมื่อสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมเก่าก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย และจะมีค่านิยมใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่

ที่มาของค่านิยมของสังคมไทยนั้น มีที่มาหลายด้านด้วยกัน ดังจะกล่าวได้ ดังนี้คือ^๖

๑. ศาสนาพุทธ (Buddhism) คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (๙๖.๔%) และปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย มีการอบรมสั่งสอนศีลธรรมหรือหลักธรรมทางพุทธศาสนาให้แก่บุตรหลานตั้งแต่เล็กๆ พุทธศาสนาจึงสร้างค่านิยมในสังคมไทย เช่น การทำบุญตักบาตร ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามัคคีมีวินัย การเคารพผู้ใหญ่ และเคารพผู้อาวุโส เป็นต้น

๒. ศาสนาพราหมณ์ พิธีการและพระราชพิธีต่างๆ ซึ่งเป็นประเพณีตามลัทธิพราหมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอาบน้ำในพิธีการต่างๆ หรือพิธีสรงน้ำ ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างมาก ศาสนาพราหมณ์จึงสร้างค่านิยมในสังคมไทย เช่น คนไทยชอบจัดงานพิธีต่างๆ เป็นต้นว่า พิธีรดน้ำในการสมรส พิธีวางศิลาฤกษ์ พิธีอาบน้ำศพ และพิธีทำขวัญนาค เป็นต้น

๓. ระบบศักดินา (Aristocrat System) สังคมไทยผูกพันกับระบบศักดินามาเป็นเวลานาน ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ระบบศักดินาจึงมีบทบาทสำคัญมากในการสร้างค่านิยมของสังคมไทย เช่น ค่านิยมของความอยากเป็นเจ้านาย การมียศถาบรรดาศักดิ์ และชอบรับราชการ เป็นต้น เพราะจะได้เป็นเจ้าคนนายคน ดังคำโบราณที่สอนไว้ว่า เรียนให้สูงจะได้เป็นเจ้าคนนายคน

๔. ระบบเกษตรกรรม สังคมไทยเห็นสังคมเกษตรกรรม (Agrarians Society) คนไทยจึงมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิด ตามสภาพของท้องถิ่น คนไทยส่วนใหญ่อยู่ในชนบท ชาวชนบทที่อาศัยอยู่ในละแวกบ้านเดียวกันจะมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ใครได้รับความเดือดร้อนก็จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเท่าที่จะช่วยได้ นี่คือนิยามที่แท้จริงของสังคมไทย

๕. ความเชื่อในอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นผลมาจากความกลัว เช่น กลัวความเจ็บไข้ได้ป่วย กลัวภัยพิบัติต่างๆ เป็นต้น จึงมีการกราบไหว้อ้อนวอนขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองป้องกันภัยต่างๆ ทำให้คนไทยมีค่านิยมในเรื่องการกราบไหว้บูชาภูเข่า ต้นไม้ สัตว์ที่มีลักษณะผิดจากสภาพปรกติธรรมดา จึงเป็นที่มาของความเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์

^๖ ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ, (อ้างแล้ว), หน้า ๔๑.

ค่านิยมต่างๆ ไปของสังคมไทย

ค่านิยมต่างๆ ไปของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ มีมากมายหลายประการด้วยกัน ซึ่งพอจะนำมากล่าวไว้ในที่นี้ได้ ดังต่อไปนี้ คือ^๗

๑. ความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ (The King) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชาติ พระองค์ทรงร่วมสุขร่วมทุกข์ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของคนไทย ในการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยนั้น แม้ว่าพระองค์จะทรงมีอำนาจลดน้อยลง แต่พระบรมเดชานุภาพมิได้ลดน้อยลงด้วยเลย พระองค์ทรงมีบทบาทมากขึ้นในด้านพิธีการ สังคม การปกครอง ทรงเป็นผู้นำทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎร พระองค์จะพระราชทานสิ่งของเงินทองต่างๆ ร่วมการกุศลตามพระราชอัธยาศัย พระองค์ทรงเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความสามัคคีในชาติ และการรักษาเอกราชของชาติไทย เพราะคนไทยมีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ฯลฯ ต่างก็มีความจงรักภักดีต่อพระองค์ ภาวะสังคมไทยในปัจจุบันนี้ประสบภัยทั้งภายในและภายนอกประเทศนานัปการ แต่สามารถอยู่รอดได้ เพราะคนไทยมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ จึงยอมเสียสละทุกอย่าง เพื่อรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

๒. เรื่องเงินตรา (Money) ด้วยเหตุที่เงินสามารถนำไปใช้แลกเปลี่ยนกับสิ่งของทุกชนิดที่มีอยู่ในโลกนี้ เงินจึงเป็นค่านิยมที่สำคัญยิ่งของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนี้สังคมกำลังชื่นชมในวัตถุนิยม (Materialism) การที่คนไทยมีค่านิยมในการนับถือเงิน เพราะบุคคลมีเงินได้รับการยกย่องและเคารพนับถืออย่างกว้างขวาง บางครั้งก็ไม่ได้คำนึงว่า ผู้นั้นจะได้เงินมาทำให้ร่ำรวยขึ้นโดยวิธีใดก็ตาม เงินนำมาซึ่งเกียรติยศ อำนาจและชื่อเสียงบางคนบริจาคมเป็นจำนวนมากเพื่อสาธารณกุศลจะได้รับการประกาศเกียรติคุณต่างๆ จนได้รับการยกย่องในสังคม ให้คุณค่าหรือความดีของบุคคลขึ้นอยู่กับเงิน ถือเงินตราเป็นพระเจ้า

คนที่มีฐานะร่ำรวยมักจะได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้นำของชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือจังหวัด ข้าราชการบางคนที่ขัดผลประโยชน์ของเขาได้ เพราะรู้จักกับผู้บังคับบัญชาและเงินเข้าถึง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาตำบล สมาชิกสภาจังหวัด ฯลฯ ในสังคมไทยก็มีการทุ่มเทเงินชื่อเสียงยังมีคำพังเพยที่ว่า ใครมีเงินมีทองก็นับเป็นน้องเป็นพี่ แสดงให้เห็นว่า เงินมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนได้ เป็นต้น

๓. อำนาจ (Power) คนทุกคนในสังคมยกย่องอำนาจ การต่อสู้แข่งขันทางการเมืองเป็นการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ (Power) สังคมไทยมีอดีตผูกพันกับระบบศักดินาที่มีการยกย่องอำนาจเป็น

^๗ นวีวรรณ วรรณประเสริฐ, (อ้างแล้ว), หน้า ๔๒.

เวลานาน และอำนาจเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมสังคม จะเห็นได้มากจากระบบราชการ โดยอำนาจจะแฝงอยู่ในตำแหน่ง และตำแหน่งที่มีอำนาจมากในสังคมไทยก็คือ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (Prime Minister) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น

๔. การทำบุญกุศล (Make Merit) ค่านิยมในเรื่องการทำบุญกุศล ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากคำสอนของศาสนาต่าง ๆ ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ฉะนั้น ศาสนาพุทธจึงมีอิทธิพลในการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการทำบุญกุศล ชาวพุทธมีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิดชาวพุทธเชื่อว่าการทำบุญกุศลนั้น เป็นกรรมดีที่จะสะสมสร้างไว้แล้วจะส่งผลถึงอนาคตทั้งในชาตินี้และชาติหน้า^๕

พระธรรมโกศาจารย์ หรือหลวงปู่พุทธทาสภิกขุ^๖ แห่งสวนโมกขพลาราม ท่านได้อธิบายเรื่องการทำบุญและการประกอบกรกุศลว่า ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าถือว่า การทำบุญที่สูง สุดคือ การทำคนให้เป็นมนุษย์ ให้เขาได้รับความสุขด้วย การมีจิตใจสะอาดปราศจากกิเลส การทำบุญบางอย่าง ฉะนั้นการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของศาสนาต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เข้าถึงค่านิยมการทำบุญที่ถูกต้อง

๕. ความสนุกสนาน (Enjoyment) คนไทยรักความสนุก กิจกรรมต่าง ๆ จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความสนุกสนาน การทำบุญการจัดงานพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดถึงการทำงานจะมีความสุขสนุกสนาน สอดแทรกอยู่ด้วยเสมอ คนไทยมีความสุขสนุกสนานมาตั้งแต่เกิดไปจนตาย ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนานนี้ จะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อสังคมหลายประการเพราะค่านิยมแห่งความสนุกสนานนี้ จำเป็นจะต้องแก้ไข เพราะคนจำนวนมากมักนึกถึงความสนุกสนานโดยไม่คิดว่า เป็นการฟุ่มเฟือยเกินไป ทำให้กระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของครอบครัว รายได้ส่วนบุคคลนำไปสู่ปัญหาครอบครัว และสังคมอย่างต่อเนื่องกัน คนไทยชอบสนุกสนาน แต่ควรพอประมาณ และมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาชีพ เพื่อการกินดีอยู่ดีของครอบครัว

๖. การบริโภคนิยม (Consumptionism) คนไทยส่วนใหญ่สนใจเรื่องการบริโภคนิยม ชอบเสาะแสวงหาอาหารรับประทานเป็นพิเศษ บริโภคนิยมแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทคือ

^๕ อานนท์ อภากิริม, มนุษย์กับสังคม : สังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ๒๕๑๕), หน้า ๘๙.

^๖ พุทธทาสภิกขุ, การทำบุญทำกุศลที่สูงสุด, ความมั่งงาย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พาณิชย์, ๒๕๐๑.), หน้า ๑๕๖.

- การบริโภคอาหารแปลกๆ เช่น ผัดเผ็ด กบทอด ยาเส้นมีอนาง ยำมันสมองลิง เป็นต้น
- การบริโภคอาหารรสจัด เช่น เปรี้ยวจัด เค็มจัด หวานจัด เผ็ดจัด แซบ เป็นต้น
- การบริโภคอาหารสด เช่น ผักสด ผลไม้สด เนื้อสด ปลาสด กุ้งสด และหอยสด เป็นต้น

เนื่องจากการบริโภคนิยม เป็นค่านิยมทั่วไปของสังคมไทย ดังนั้น กิจกรรมต่าง ๆ จะผูกพันอยู่กับเรื่องการบริโภคตลอดเวลา

๗. โหราศาสตร์ (Astrology) เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจและสังคมของคนไทยในปัจจุบัน มีการแข่งขันกันมาก ทำให้เกิดความตึงเครียด และมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับโชคชะตาชีวิตของคนทุก ๆ ด้าน จึงต้องแสวงหาความรู้ล่วงหน้าว่า ชะตาชีวิตของตนในอนาคตจะเป็นอย่างไร โหราศาสตร์จึงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในสังคมไทย นับตั้งแต่ชนชั้นผู้บริหารประเทศ ไปจนถึงคนธรรมดาสามัญทั่วไป จึงทำให้โหราศาสตร์ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย เรื่องนี้ควรแก้ไขด้วยด่วน เพราะจะทำให้คนหลงมกมาย เชื่อง่าย ไร้เหตุผล ไม่สมกับเป็นชาวพุทธ ฯลฯ

๘. การจัดงานพิธีต่าง ๆ (Ceremony) คนไทยส่วนใหญ่นิยมจัดงานพิธีในโอกาสต่าง ๆ มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนวงจรชีวิต เช่น งานฉลองวันคล้ายวันเกิด งานบวช งานมงคลสมรส งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ ฯลฯ การจัดงานต่าง ๆ ดังกล่าวมักจะจัดให้ใหญ่โตเพื่อความมีหน้ามีตาของตน ทั้ง ๆ ที่ไม่มีเงินก็ยอมไปกู้หนี้ยืมสินผู้อื่นเข้ามา นับว่าเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง เปรียบเสมือน “การตำพริกละลายแม่น้ำ” หลังจากการจัดงานแล้วก็กลายเป็นคนมีหนี้มีสินมากมาย บางคนมีลูก ๓ คนแล้ว ยังใช้หนี้สินไม่หมด เพราะการจัดงานใหญ่โตเหตุเกินฐานะนั่นเอง ค่านิยมในเรื่องนี้ควรจะได้รับการแก้ไขใหม่โดยเร็ว เพื่อให้เหมาะสมภาวะเศรษฐกิจของสังคมปัจจุบัน เพราะการจัดงานพิธีการต่าง ๆ นั้น ควรจัดให้ถูกต้องตามประเพณีนิยมของท้องถิ่นนั้น ๆ แต่จะต้องจัดอย่างประหยัด โดยเชิญเฉพาะญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง และแขกที่ใกล้ชิดจำนวนหนึ่งเท่านั้นก็เพียงพอแล้ว

๙. ความหรูหรา (Luxury) คนไทยนิยมแสดงออกซึ่งความหรูหรา เพื่อแสดงให้เห็นว่าสถานภาพทางสังคมของตนสูง เป็นคนชั้นสูง หัวสมัยใหม่ มีเงินมีทอง มีรสนิยมสูง ความหรูหรานี้เป็นค่านิยมที่ควรแก้ไขอย่างรีบด่วน เพราะเป็นการฟุ่มเฟือย บั่นทอนรายได้ของตนเองและครอบครัว ตลอดถึงสังคมด้วย คนร่ำรวยจริง ๆ จะแสดงตนเป็นผ้าซิ่นหัวทอง มีความตระหนี่ถี่ถ้วน และมีรายได้สูง สามารถออมทรัพย์ไว้ได้ การแต่งตัวก็แต่งพอควร ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินไป

๑๐. ความเป็นปัจเจกภาพ (Individuality) ซึ่งถึงความเป็นตัวของตัวเอง หรือความเป็นไทในตัวเอง คนไทยส่วนใหญ่นิยมความเป็นตัวของตัวเอง แสดงถึงความมีอิสระเสรีภาพในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ตามความคิดของตัวเอง ถ้ามีความเป็นไทมากเกินไป จะทำให้ขาดความรู้สึกผูกพัน กับกลุ่ม

ของในสังคม ทำให้ขาดการรวมกลุ่มหรือองค์กร ตลอดถึงการทำงานเป็นหมู่เป็นคณะ หรือเป็นทีม ยังผลเสียหายให้เกิดแก่สังคมอย่างยิ่ง

๑๑. ตัวใครตัวมัน เกิดจากภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง สิ่งแวดล้อมสับสน คนตกอยู่ในสภาพลำบาก ทำให้คนไทยส่วนใหญ่รู้สึกนึกถึงตัวเองมากกว่าคนอื่น มุ่งที่จะเอาตัวรอดตั้งคำพังเพยที่ว่า “รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี” ค่านิยมตัวใครตัวมันนี้เป็นอันตรายต่อเอกภาพของสังคมเป็นอย่างยิ่ง ค่านิยมเกี่ยวกับตัวใครตัวมันนี้ เกิดขึ้นในสังคมเมืองมากกว่าชนบท เพราะชาวชนบทส่วนใหญ่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี ค่านิยมนี้ทำให้คนเห็นแก่ตัว พ่อแม่ ครูอาจารย์จะต้องฝึกอบรมเด็กให้มีความเสียสละ รู้จักบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น ฝึกให้เป็นคนรู้จักให้และรู้จักรับ ตลอดถึงมารยาทต่าง ๆ ในสังคม รู้จักป้องกันความปลอดภัยให้ครอบครัว หมู่บ้านและประเทศชาติ

๑๒. การพนัน (Gambling) คนไทยนิยมเล่นการพนันตั้งแต่เล็กจนใหญ่ การพนันที่จัดทำเป็นล่าเป็นสันและมีผู้เล่นจำนวนมากคือ การเล่นสลากริงแ่งรัฐ การเล่นหวยใต้ดินและบนดิน การเล่นไพ่ เล่นถั่ว โป ไฮโล รัมมี่ การเล่นสลากริงรวบ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะคนไทยโดยเฉพาะชาวไร่ชาวนาชาวชนบทนั้นมีเวลาว่างมาก จึงใช้เวลาว่างไปเล่นการพนันหวังร่ำรวย ไม่อยากทำงาน การพนันเป็นสิ่งชั่วร้าย เป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ผิดศีลธรรม และทำให้เกิดการทุจริต คดโกงต่าง ๆ เป็นตัวอย่างไม่ดี และเป็นตัวการอันหนึ่งที่ทำให้เกิดการล้าหลังขมถดถอยขึ้นในสังคม

๑๓. การขาดระเบียบวินัย (Disorganization) คนไทยชอบทำอะไรเพื่อความพอใจของตนเอง มากกว่าส่วนรวม โดยไม่คำนึงถึงผลที่ผู้อื่นจะได้รับ การขาดระเบียบวินัยจะเห็นได้จากกิจกรรมหลายอย่าง คนไทยขาดวินัยในตัวเองมาก และไม่นิยมปฏิบัติตามระเบียบวินัยของส่วนรวมด้วย จึงก่อให้เกิดความเสื่อมเสียขึ้นในสังคม ทั้งนี้เพราะขาดการฝึกอบรมจากครอบครัว โรงเรียน และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภาวะสังคมพิกาก็จะเกิดจากคนขาดระเบียบวินัยนี้เอง ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องฝึก อบรมให้เด็กรู้จักปฏิบัติตามระเบียบวินัย กฎกติกาของสังคม และผู้ใหญ่ก็ต้องทำตัวอย่างเป็นตัวอย่างที่ดีงามในเรื่องระเบียบวินัยให้เยาวชนรุ่นหลังได้ดู และปฏิบัติตามอีกด้วย

๑๔. ไทยมุง (Curious Spectators) คนไทยส่วนใหญ่ชอบสนใจต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นรถชนกัน ไฟไหม้ การทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน เป็นต้น คนจะมามุงกันดูด้วยความสนใจ จนเรียกติดปากว่า ไทยมุง และ นอกจากนี้ยังชอบสอดรู้สอดเห็นสนใจเรื่องของชาวบ้านของผู้อื่นเขาอีกด้วย ค่านิยมนี้ไม่สู้จะดีนัก เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นทั่วไป แต่มีผลเสียที่จะทำให้เกิดปัญหาสังคมเช่นกัน กรณีไฟไหม้ คนมุงดูมากจนกระทั่งรถดับเพลิงตำรวจทำงานไม่สะดวก จึงทำให้ไฟไหม้ลุกลามมากขึ้น ฉะนั้น เราควรจะเลิกค่านิยมไทยมุงเสีย

๑๕. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Generosity) คนไทยนิยมเลี้ยงหรือต้อนรับแขกไปใครมาหาสู่ด้วยการเลี้ยงเครื่องดื่ม เช่น น้ำอัดลม น้ำมะพร้าว น้ำหวาน น้ำเย็น หรือบางครั้งก็เลี้ยงอาหารหนัก โดยถือเป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ ชาวชนบทจะมีน้ำใจเอื้อเฟื้อมาก แม้นคนแปลกหน้าไม่รู้จักกันมาก่อน ก็ต้อนรับด้วยการเลี้ยงน้ำหรือผลไม้ต่างๆ ที่ตนมีอยู่ ถ้าเป็นที่รู้จักยิ่งเอื้อเฟื้อมากขึ้น หากเป็นฤดูผลไม้จะจัดผลไม้ให้เป็นของฝากติดไม้ติดมือกลับบ้านอีกด้วย ค่านิยมนี้ควรส่งเสริมให้คงมีอยู่ตลอดไป เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย แต่ควรปรับปรุงแก้ไข คือ ให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามอัธยาศัยของตน อย่าให้มากจนเกินไป จนทำให้เป็นผลกระทบกระเทือนต่อรายได้และครอบครัวของตน

๑๖. การศึกษา (Education) คนไทยนิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าศึกษาต่อในโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เท่าที่สภาวะเศรษฐกิจของตนจะอำนวยให้ แต่เดิมมาคนไทยนิยมยกย่องคนที่ได้รับการการศึกษาสูง เพราะอยากเป็นเจ้าของคนนายคน โดยเฉพาะอย่างคนในเมืองหลวง แต่คนในชนบทยังนิยมชื่นชมอยู่ คนไทยจำนวนไม่น้อย นิยมในเรื่องวุฒิทางการศึกษา มากกว่าประสบการณ์ (Experience) การรับสมัครงานทั่วไปจึงมักพิจารณาวุฒิการศึกษา หรือปริญญาบัตรเป็นเกณฑ์อันดับแรก เพราะการศึกษาเป็นหัวใจในการพัฒนาคนและประเทศชาติ ฉะนั้น ค่านิยมด้านการศึกษาจะไม่เสื่อมสลายไปจากสังคมไทย

๑๗. ระบบอาวุโส (Senior system) คนไทยเคารพนับถือผู้มีอาวุโสมาตั้งแต่โบราณกาล บุคคลที่มีอายุมากกว่าก็จะเรียกลุง ป้า น้า อา พี่ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีระบบเครือญาติกันแต่อย่างไร ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นญาติพี่น้องกัน มีความเป็นกันเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความสามัคคีกันภายในชาติ ระบบอาวุโสอีกอย่างหนึ่งก็คือ การที่อยู่นานกว่า ทำงานนานกว่า หรือแก่กว่า พรรชามากกว่า ก็จะได้การยกย่องด้วย แต่บุคคลบางคนใช้ค่านิยมเกี่ยวกับระบบอาวุโสไม่ถูกต้องไปปฏิบัติในหน่วยราชการ บริษัทห้างร้าน เอกชน รัฐวิสาหกิจ หรือองค์การต่าง ๆ กล่าวคือ ไม่ยอมเป็นผู้ตามหรือเชื่อในเหตุผลของผู้อ่อนวัยกว่า ฉะนั้น ระบบอาวุโสจะต้องได้รับการแก้ไขให้เหมาะสม เมื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและส่วนรวมมากยิ่งขึ้นด้วย

๑๘. ชาตินิยม (Nationalism) คนไทยนั้น ส่วนมากมีชาตินิยมยังไม่ถึงขั้นสุดสายหรือสุดโต่ง (Extreme) เหมือนกับชาวญี่ปุ่น ชาวเยอรมัน ชาวยิว ชาวจีน ชาวอินเดีย คนไทยบางคนทำอะไรเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ไม่คำนึงถึงชาติบ้านเมือง เช่นการปลอมแปลงบัตรประจำตัวประชาชนให้คนต่างชาติดลักลอบนำคนต่างชาติเข้ามาในเมืองไทยเป็นต้น นับเป็นคนอันตรายอย่างยิ่งต่อสังคมไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนทั้งหลาย ให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในเอกราชความเป็นชาติไทย และมาตุภูมิของคนไทย มีความซาบซึ้งในวีรกรรมของพระมหากษัตริย์ วีรบุรุษ วีรสตรีไทย ทั้งใน

อดีตและปัจจุบัน ช่วยกันป้องกันรักษาความมั่นคงภายในชาติไทย รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อชาติ ยอมอุทิศทรัพย์สิน ร่างกาย และจิตใจให้กับชาติ คนไทยทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติตามคำขวัญที่ว่า “ไทยทำ ไทยใช้ ไทยเจริญ”

รูปแบบของกระบวนการทางสังคมที่เปลี่ยนไป

กระบวนการทางสังคม อาจจำแนกออกอย่างกว้าง ๆ เป็น ๖ รูปแบบ ดังนี้คือ^{๑๐}

๑. ความร่วมมือ (Cooperation) คำว่า Cooperation มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ๒ คำ คือ Co หมายถึง ด้วยกัน (Together) หมายถึง การทำงาน (Work) ดังนั้น ความร่วมมือสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่ปรากฏ เพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ความร่วมมือเป็นกระบวนการสังคมที่ปรากฏในกลุ่มขนาดเล็ก แต่ในบางกลุ่มหรือบางสังคมจะพัฒนารูปแบบความร่วมมืออย่างมีแบบแผน เพื่อให้ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่และเป็นธรรม ความร่วมมือมิได้เกิดในกลุ่มปฐมภูมิเท่านั้น แม้ในกลุ่มทุติยภูมิก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีแบบแผนความสัมพันธ์แบบความร่วมมือระหว่างสมาชิก เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน แม้ในประเทศที่มีความขัดแย้งกันในการเมือง อาจจำเป็นจะต้องร่วมมือกันในการค้า และการต่างประเทศ

๒. การแข่งขัน (Competition) การแข่งขัน หมายถึง การต่อสู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือผลตอบแทนที่มีจำกัด ซึ่งได้แก่ เงินทองสิ่งของ สถานภาพ อำนาจ ความรัก หรือความพอใจอื่นๆ เป็นต้น ทั้งนี้โดยการใช้วิธีการแข่งขันในรูปแบบต่างๆ กัน การแข่งขันเกิดจากพื้นฐานของความเป็นจริงที่ว่า ไม่มีบุคคลใดที่จะมีความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ทุกประการ

๓. ความขัดแย้ง (Conflict) คำว่า ความขัดแย้ง หมายถึง กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มมีการแข่งขันกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือสิ่งตอบแทนอันจำกัด แต่บุคคลหรือกลุ่มพยายามที่จะกำจัดคู่ต่อสู้มิให้บรรลุเป้าหมายนั้น โดยอาจใช้วิธีการต่างๆ ทั้งที่อยู่ในขอบข่ายของบรรทัดฐานทางสังคม หรือเป็นการละเมิดบรรทัดฐานของสังคมด้วยการใช้วิธีการรุนแรงต่างๆ ความขัดแย้งจึงต่างจากการแข่งขันคือ ในความขัดแย้งนั้น บุคคลหรือกลุ่มจะถือว่าคู่แข่งคือศัตรู โดยมีความเป็นปรปักษ์ต่อกัน ซึ่งต่างไปจากการแข่งขันที่บุคคล หรือกลุ่มจะใช้ความสามารถของตนในการเอาชนะตามบรรทัดฐานของสังคม

๔. การติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน (Communication together) การติดต่อสื่อสารหรือสื่อความหมายซึ่งกันและกันนั้น เป็นหลักสำคัญต่อการมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันในสังคม เพราะเป็นกระบวนการถ่ายทอดทัศนคติ รับความรู้สึกันคิด เพื่อทำความเข้าใจต่อกันโดยมีภาษาเป็นสื่อ ภาษาก็มีทั้ง

^{๑๐} อานนท์ อาภาภิรม, (อ้างแล้ว), หน้า ๘๔-๘๕.

ภาษาพูด และภาษาเขียน อย่างไรก็ตาม การติดต่อสื่อสารกันเป็นความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อกัน หรือทัศนคติของบุคคลและกลุ่มในการมีความสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อความเข้าใจอันดีงามต่อกันและกัน

๕. การประนีประนอมผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน (Accommodation AL Conflict) เป็นวิธีการลดความตึงเครียด (Tension) หรือให้เกิดความแตกร้าวน้อยที่สุด เช่น ความไม่เข้าใจกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเกี่ยวกับเรื่องสวัสดิการเป็นต้น การประนีประนอมกันนั้น จะช่วยให้สังคมมีเสถียรภาพ

๖. การผสมผสานกลมกลืนเข้าหากัน (Assimilation) เป็นการผสมผสานกันระหว่างเชื้อและความประพฤติที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งวิธีการเช่นนี้อาจจะทำได้ไม่สมบูรณ์ เพราะเป็นการยากที่แต่ละคนจะรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่ตนไม่คุ้นเคย แต่กาลเวลาจะเป็นเครื่องช่วยผสมผสานกลมกลืนกันได้ง่ายขึ้น เช่น ปัจจุบันพิธีการต่าง ๆ แนวความคิด และการแต่งกายของไทย เป็นต้น หลายอย่างมีการใช้วัฒนธรรมของชาติอื่นเข้าผสมผสานด้วย จึงมีวัฒนธรรมที่ผิดแผกแตกต่างกันออกไป ซึ่งในที่สุดก็นำมาผสมผสานเป็นวัฒนธรรมของตนไป ด้วยเหตุนี้การผสมผสานกลมกลืนเข้าหากัน จึงเป็นการช่วยส่งเสริมให้สังคมมีระเบียบมากขึ้น^{๑๑}

กระบวนการผสมกลมกลืนทางสังคม สามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น

๑. โดยการสมรสระหว่างคนต่างเชื้อชาติหรือต่างศาสนา ซึ่งเรียกว่า Amalgamation
๒. โดยการที่บุคคลหรือสังคมที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ได้มีการติดต่อระหว่างกัน โดยรับแบบอย่างวัฒนธรรมของสังคมที่ตนติดต่อกันไว้ นั้นเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต เรียกว่า การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม หรือการสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม (Acculturation) เช่น การรับวัฒนธรรมเมืองของชาวชนบท การรับวัฒนธรรมตะวันตกของประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นต้น
๓. การที่บุคคลเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น ความเชื่อหรือบุคลิกภาพของตนโดยสิ้นเชิงอย่างกะทันหัน เรียกว่า การเปลี่ยนจิตใจ หรือ Conversion การกำหนดเขตแบ่งแยก ในชนบางกลุ่มหรือในบางสังคมจะใช้วิธีป้องกันความขัดแย้งโดยการกำหนดขอบเขตการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือการติดต่อสัมพันธ์เฉพาะในกลุ่ม หรือในสังคมของตนเท่านั้น ซึ่งเรียกว่า Social Boundary ทั้งนี้ เพื่อมิให้การติดต่อระหว่างสมาชิกกับบุคคลภายนอกซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสังคมได้ ในประเทศต่างๆ ที่แม้จะมีความขัดแย้งระหว่างกัน แต่ก็ยังเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ หรือองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

^{๑๑}สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๑๓๒.

การทหาร ระหว่างกัน เป็นต้น การเชื่อมโยงระบบสังคมที่กล่าวมานี้ จะช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งโดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม หรือสังคมในบางส่วนของระบบสังคมยังคงดำเนินต่อไป

การเสีระบบทางสังคม

ในการจัดระเบียบสังคมนั้น สมาชิกและกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ของสังคมจะมีระบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเป็นสมานฉันท์ ทั้งนี้เนื่องมาจากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมไปสู่สมาชิกด้วยกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและด้วยการสื่อสารสัญลักษณ์ ที่ทำให้สมาชิกได้กำหนดความหมายของพฤติกรรมที่แสดงออกตรงกันโดยสมาชิกและกลุ่ม และบุคคลอื่นซึ่งมีสถานภาพและบทบาท ที่เกี่ยวข้องระหว่างกันอย่างไร ระบบสังคมและสถาบันสังคมมีหน้าที่อะไรบ้างในการดำรงไว้ซึ่งความอยู่รอดของสมาชิกและสังคม Robert K. Merton ได้อธิบายความหมายของการเสีระบบทางสังคมว่า หมายถึงความไม่สมบูรณ์หรือความล้มเหลวของระบบสังคม ในการเชื่อมโยงสถานภาพและบทบาทของสมาชิก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันของสังคมและไม่สามารถบรรลุต่อวัตถุประสงค์ของสมาชิกแต่ละคนได้ เมื่อเรากล่าวว่ากลุ่ม องค์กร ชุมชน หรือสังคม เกิดการเสีระบบนั้น เราหมายถึงการที่ระบบโครงสร้างของสถานภาพ และบทบาทขาดประสิทธิภาพ^{๑๒}

๑. การเสีระบบทางสังคม (Social Disorganization) มีความแตกต่างกับพฤติกรรมเบี่ยงเบน เพราะพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นการที่บุคคลแต่ละคนประสบความล้มเหลว ในการดำรงชีวิตตามสถานภาพและบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ แม้ว่าสังคมนั้น จะมีการจัดระเบียบอย่างมั่นคงก็ตาม แต่การเสีระบบทางสังคมนั้นเป็นการที่สถานภาพต่างๆ ในระบบสังคมมิได้เชื่อมโยงประสานกันอย่างมีสมานฉันท์ จำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบไปจากเดิม แนวคิดของนักสังคมวิทยาเกี่ยวกับการเสีระบบทางสังคมนั้นยังมีความเห็นที่แตกต่างกันเป็น ๒ แนวความคิด คือ แนวความคิดที่ว่า การเสีระบบทางสังคมเป็นบ่อเกิดของความเสื่อมโทรมทางสังคม และปัญหาสังคม ดังนั้น จึงมีข้อความที่ปรากฏเกี่ยวกับเรื่องการเสีระบบทางสังคมอยู่เสมอ การจัดระเบียบสังคม และการเสีระบบทางสังคม เป็นกระบวนการควบคู่กันแต่มีลักษณะในทางตรงกันข้ามกับแนวความคิดที่ว่า การจัดระเบียบสังคมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความมั่นคงให้แก่สังคม ส่วนการเสีระบบทางสังคมก็ไม่คงอยู่ตลอดไป เนื่องจากสมาชิกในสังคมย่อมสามารถปรับตนเอง และสังคมไปสู่การจัดระเบียบใหม่ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เมื่อพิจารณาแนวความคิดทั้ง ๒ แนวที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า การเสีระบบทางสังคมเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ ๓ ประการ คือ ปัญหาสังคม (Social Problem) การ

^{๑๒} สุพัตรา สุภาพ, (อ้างแล้ว), หน้า ๑๓๓.

เปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social and Cultural Change) และการปรับตัวของสมาชิกในสังคม (Adjustment)

ในระยะต่อมา แนวการวิเคราะห์การเสีระบบทางสังคมค่อยๆ เปลี่ยนไป ปัญหาสังคมอธิบายได้จากความล้มเหลวของระบบสังคม ที่มีผลกระทบไปถึงสมาชิกในสังคมนั้นคือ เป็นการมุ่งสาเหตุไปที่ระบบอันเป็นโครงสร้างของสังคมโดยส่วนรวม ซึ่งมีผลกระทบไปถึงสมาชิกอันเป็นหน่วยย่อยของระบบสังคมการเสีระบบทางสังคมจะมีลักษณะที่สำคัญคือ

๑. ภาวะของการไร้บรรทัดฐาน (Normlessness) แนวความคิดนี้ มีวิวัฒนาการมาจากทฤษฎีอนิมิของเดอร์ไคม์ ซึ่งเป็นภาวะที่สมาชิกในสังคม ไม่สามารถยึดถือบรรทัดฐานเดิมเป็นแนวทางแห่งความประพฤติได้ เนื่องจากบรรทัดฐานเดิมไม่ก่อให้เกิดการบรรลุผลตามเป้าหมายของตนและสังคม เช่น โครงสร้างของสังคมเมืองทำให้การยึดถือระบบเครือญาติ ไม่อาจนำมาใช้ในการดำเนินของการประกอบอาชีพได้อีกต่อไป เป็นต้น

๒. ภาวะความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (Culture Conflict) เป็นภาวะที่คนในสังคมมีความขัดแย้งกันในบรรทัดฐานใหม่ เช่น ความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างในสังคมอุตสาหกรรม ความขัดแย้งกันระหว่างบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยาต่อครอบครัว เมื่อภรรยาต้องประกอบอาชีพพร้อมกับสามี ทำให้บรรทัดฐานใหม่ที่เกิดขึ้นเกิดความขัดแย้งในการนำไปใช้

๓. ภาวะความล้มเหลวในการปฏิบัติตนของสมาชิก (Breakdown) เป็นภาวะที่กระบวนการควบคุมทางสังคม ได้แก่ กฎหมาย หรือการควบคุมแบบไม่เป็นทางการ ไม่มีผลที่ทำให้นายจ้างนำไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การที่คนงานนัดหยุดงาน โดยที่เจ้าหน้าที่ไม่อาจลงโทษได้ตามบทกฎหมาย เช่น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยในปี ๒๕๔๘ เป็นต้น

การเสีระบบทางสังคมกับปัญหาสังคม

การศึกษาเกี่ยวกับการเสีระบบทางสังคมนั้น เริ่มต้นจากปัญหาการขยายตัวของสังคมเมือง ภายหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรปการเกิดสงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา และภูมิภาคอื่นๆ ของโลก ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้แนวความคิดของ เฮร์เบิร์ต สเปนเซอร์ ที่ว่า ปัญหาสังคมเป็นวิวัฒนาการส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์ และเกิดขึ้นเองเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม เริ่มเสื่อมความเชื่อถือลงโดยนักสังคมวิทยาได้ศึกษาปัญหาสังคม ในมโนทัศน์ของการเสีระบบทางสังคมซึ่งเกิดจากลักษณะโครงสร้างของสังคม

ในระยะแรก การวิเคราะห์การเสีระบบทางสังคมได้มุ่งประเด็นไปที่มูลเหตุเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของสมาชิกและสถาบันสังคม โดยวิเคราะห์ว่าสังคมเปรียบเสมือนสิ่งที่มีชีวิต สมาชิกและ

สถาบันเปรียบเสมือนอวัยวะของสิ่งมีชีวิตนั้น ดังนั้น หากสมาชิกหรือสถาบันมิได้ยึดถือคุณธรรมในการดำเนินชีวิต หรือการจัดระบบสังคมก็จะทำให้สังคมเกิดความเสื่อมโทรมไม่มีระบบ ที่เรียกว่าสังคมพิการหรือความเจ็บป่วยทางสังคมจนอาจถึงกับเกิดภาวะที่สังคมล่มสลายได้ อันมีผลกระทบไปถึงโครงสร้างโดยส่วนรวมของสังคม

การเสีระบบทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

นอกจากการเสีระบบทางสังคม จะเป็นกรอบเป็นขอบข่ายในการวิเคราะห์ปัญหาสังคมแล้วนักสังคมวิทยายังมีความเห็นว่า การเสีระบบทางสังคมนั้น นับเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม แนวคิดนี้ถือเป็นมโนทัศน์ที่สำคัญประการหนึ่งในทางสังคมวิทยา

กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอธิบายได้ว่า สังคมมนุษย์จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอภาวะที่สังคมมีการจัดระเบียบอย่างเหมาะสม โดยสนองต่อความต้องการของสมาชิก และสังคมเป็นส่วนรวมจะเป็นภาวะที่สังคมมีโครงสร้างและระบบสังคมที่มั่นคง เรียกว่า Social Organization จะดำรงอยู่ในชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ในระยะต่อมาสังคมนั้น จะเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบและบรรทัดฐานทางสังคมใหม่ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากมูลเหตุหลายประการ

ในระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ย่อมทำให้สถานภาพ และบทบาทของระบบสังคม ไม่อาจสนองต่อความต้องการของสมาชิก และความคงอยู่ของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพดังเดิมได้ เรียกภาวะนี้ว่า การเสีระบบทางสังคม (Social Disorganization) ซึ่งนำไปสู่การเกิดปัญหาต่างๆ ของสังคมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การเสีระบบทางสังคมยังส่งผลกระทบต่อสมาชิกในสังคม ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า การเสีระบบทางสังคม เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเสีระบบทางสังคมกับการปรับตัวของสมาชิกในสังคม

การเสีระบบทางสังคม ย่อมมีผลกระทบต่อเป้าหมายและวิถีชีวิตของสมาชิกในสังคม ที่เรียกว่า การเสีระบบของบุคคล (Personal Disorganization) และสมาชิกจำเป็นที่จะต้องปรับตนเองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ปัญหาสังคม และการปรับตัวของสมาชิก ต่างมีความเกี่ยวพันเป็นลูกโซ่ ผู้ที่ศึกษาและอธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งที่กล่าวมานี้คือ William F. Ogburn^{๑๓} ซึ่งนามโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมล่า (Cultural Lag) มาอธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยทั่วไปการเสี

^{๑๓}William , Ogburn F., *Social Change*, (N.Y. : The Viking Press, Inc., 1927), p. 75.

ระบบทางสังคมกับวัฒนธรรมล่า มักจะนำมาใช้ร่วมกันเป็นกรอบในการศึกษาปัญหาสังคม ที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม Ogburn ได้อธิบายถึง กระบวนการพื้นฐานของวิวัฒนาการทางสังคม ๔ ประการ อันได้แก่

๑. การประดิษฐ์ (Invention) เป็นจุดเริ่มแรกในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม การประดิษฐ์เป็นการนำความรู้ และความคิดที่เกิดจากการศึกษา และค้นพบมาประกอบเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งจำแนกเป็นการประดิษฐ์ที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ(Material Culture) และการประดิษฐ์ที่ไม่ใช่วัฒนธรรมทางวัตถุ(Nonmaterial Culture) ตลอดจนการกำหนดวิธีการใช้สิ่งประดิษฐ์ทางวัตถุเหล่านั้น

๒. การสะสมเพิ่มพูน (Accumulation) หมายถึง การประดิษฐ์ดังกล่าวจะทำให้เกิดการสะสมทางวัฒนธรรมอย่างเพิ่มพูนขึ้นมากเป็นทวีคูณ เช่น Ogburn พบว่า ผลจากการประดิษฐ์วิทยุทำให้เกิดการประดิษฐ์สิ่งอื่น ๆ ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ และไม่ใช่วัตถุถึงประมาณ ๑๕๐ อย่าง

๓. การแพร่กระจาย (Diffusion) เป็นกระบวนการที่วัฒนธรรมแพร่กระจายจากสังคมหนึ่ง ไปสู่อีกสังคมหนึ่ง อันเนื่องจากการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของแต่ละสังคม ซึ่งทำให้มีการเลือกสรร และปรับปรุงวัฒนธรรมเหล่านั้น ให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมและค่านิยมของคนในสังคม

๔. การปรับตัว (Adjustment) หมายถึง การปรับตัวของส่วนต่างๆ ในสังคมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นการปรับระบบสังคม และการปรับตัวของสมาชิกในสังคมทฤษฎีวัฒนธรรมล่าอธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของสังคม ย่อมมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมส่วนอื่นๆ ของสังคมซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หากวัฒนธรรมใน ส่วนใดส่วนหนึ่งมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วกว่าวัฒนธรรมส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันย่อมเป็นผลให้ วัฒนธรรมแต่ละส่วนไม่อาจปรับเข้ากันได้เรียกภาวะเช่นนี้ว่าวัฒนธรรมล่า (Cultural Lag)

เครื่องบ่งชี้การเสียระบบทางสังคม

เพื่อเป็นหลักในการศึกษาเกี่ยวกับการเสียระบบทางสังคม (Idiocies of Social Disorganization) นักสังคมวิทยา ได้เสนอแนะเครื่องบ่งชี้บางประการ ที่สังเกตได้สำหรับเป็นข้อพิจารณาว่า สังคมนั้น น่าจะมีภาวะการล่มสลายระบบทางสังคมบางประการเกิดขึ้น ซึ่งเครื่องบ่งชี้ที่สำคัญดังกล่าวนี้ได้แก่

๑. การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างด้านประชากร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงขนาดหรือองค์ประกอบของประชากร เช่น จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า สังคมนั้นกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบสังคมเมือง นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบทางอายุ (age) เพศ (Sex)

การศึกษา (Education) รายได้ (Income) และอาชีพ (Occupation) ฯลฯ ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นและมีภาวะการณ์เสียระบบทางสังคมที่จะตามมา

๒. อัตราปัญหาสังคมที่สูงขึ้น เช่น อัตราการก่ออาชญากรรม อัตรานิบาตกรรม ปัญหาวัยรุ่น มีสถิติสูงขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงการเสียระบบของสมาชิกในสังคม ที่ไม่อาจปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และกฎเกณฑ์ของสังคมไม่มีผลในการควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมได้

๓. ความห่างทางสังคม (Social Distance) หมายถึง การที่สมาชิกในสังคมขาดความใกล้ชิดต่อกันโดยมีความรู้สึกแบ่งแยกออกเป็นพวกเรา-พวกเขา และมีความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิปรากฏให้เห็นมากกว่าความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ มีระบบความสัมพันธ์แบบเป็นทางการมากกว่าความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ

บทสรุป

เพราะฉะนั้น ค่านิยม (Value) จึงมีความสำคัญมากในสังคมปัจจุบัน เพราะมีผลกระทบต่อความเจริญและความเสื่อมเสียของสังคมและความมั่นคงของชาติมาก กล่าวคือ สังคมที่มีค่านิยมที่เหมาะสมและถูกต้อง เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย และความสามัคคี เป็นต้น สังคมนั้น ย่อมจะมีความเจริญก้าวหน้าอย่างแน่นอน สังคมใดที่มีค่านิยมไม่เหมาะสม ก็พบกับความล้มเหลวไม่เจริญก้าวหน้า การที่จะสร้างค่านิยมที่ดีนั้น ต้องชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาหรือตั้งคำถามกับสังคมให้ชัดเจนว่า เราควรควบคุมสังคมชุมชนอย่างไร เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างมีคุณค่า สร้างค่านิยมให้เป็นไปตามความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคมไทย เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไทยด้วยค่านิยมที่ดีมีคุณธรรมสืบต่อไป

บรรณานุกรม

- ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ. **สังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา, ๒๕๒๒.
- พุทธทาสภิกขุ. **การทำบุญทำกุศลที่สูงสุด, ความมั่งงาย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์
พาณิชย์, ๒๕๐๑.
- สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓.
- อานนท์ อากาศิรม. **มนุษย์กับสังคม : สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บำรุง
นุกุลกิจ, ๒๕๑๕.
- ไพฑูริย์ เครือแก้ว. **วัฒนธรรมเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๓.
- Darwin, Charles. **The Problems of World Population**. London : Cambridge
University Press, 1958.
- Ogburn, William F. **Social Change**. N.Y. : The Viking Press, Inc., 1927.

